

The Association of
Balkan Eco-Innovation

SAVEZ ZA REGENERATIVNU POLJOPRIVREDU SRBIJE

IZVEŠTAJ O BARIJERAMA
ZA ŠIRU PRIMENU
REGENERATIVNIH PRAKSI
U SRBIJI

Ovaj kratki izveštaj je izrađen od strane Udruženja Eko Inovacija na Balkanu (The Association of Balkan Eco Innovations, ABE) iz Novog Sada i nastao je na osnovu istraživanja urađenog u okviru projekta Horizon Europe ENFASYS. Projekat ima za cilj da otkrije barijere za širu primenu održivih poljoprivrednih praksi na teritoriji Evrope i na osnovu istih, podstreke za veći obuhvat tih praksi.

ABE vodi studiju slučaja u Srbiji, koja se bavi regenerativnom poljoprivredom. Još detaljnije, fokus studije je ratarska proizvodnja useva koji se najčešće gaje u Vojvodini: pšenica, kukuruz, soja, suncokret.

Metodologija istraživanja se zasniva na nekoliko različitih faza: I faza - „istraživanje iz kancelarije“,

II faza - 10 opširnih intervjua sa različitim, relevantnim učesnicima ove zajednice (poljoprivrednici, savetnici za poljoprivredu, istraživači, profesori, predstavnici ministarstva i osiguranja, prodavci repromaterijala i mehanizacije),

III faza - organizacija fokus grupa.

Početak i nosioci regenerativne poljoprivrede u Srbiji

Pre zelene revolucije (60-ih godina prošlog veka) svaki poljoprivredni proizvod u Srbiji je bio proizveden kroz primenu regenerativnih praksi. Danas, regenerativna poljoprivreda predstavlja pionirski poduhvat i malo je rasprostranjena. Subjektivna procena jednog od protagonista ove zajednice u Srbiji je da je taj procenat manji od 1% od ukupnog broja poljoprivrednika.

Početak bavljenja profesionalne regenerativne poljoprivrede u Srbiji se vezuje uz rad Instituta Tamiš iz Pančeva. 2006-te godine, nekoliko savetnika sa Instituta (posle stručne posete SAD-u) zasnivaju prva ogledna polja na kojima počinju da primenjuju prakse konzervacijske obrade zemljišta (redukovana obrada).

Naime, u Srbiji je do tog momenta postojala baza za primenu praksi konzervacije i redukcijske obrade zemljišta, kroz izrađenu terminologiju, naučne radove, ali ne i značajnija primena u praksi. Radi pojašnjenja, regenerativna poljoprivreda je nastala na temeljima konzervacijske, ali podrazumeva i integraciju zemljoradnje i stočarstva. Tokom godina, ogledna polja Instituta Tamiš razvijaju i testiraju sve tipove redukovane obrade (minimalna, bez obrade, u trakama, itd), pokrivajući proizvodnju nekoliko vrsta useva, na različitim vrstama zemljišta, sa korišćenjem različite mehanizacije kao i uvođenje pokrovnih useva u proizvodnju. Polja, pre svega, služe za demonstraciju praksi namenjenih poljoprivrednicima. Kao rezultat predanog rada tih nekoliko savetnika Instituta, danas imamo grupu poljoprivrednika koji se bave regenerativnom poljoprivredom na celoj teritoriji Vojvodine. Nekoliko poljoprivrednici, okupljenih oko Instituta, se vrlo uspešno bave regenerativnom poljoprivredom i preko 15 godina.

Popularizacija regenerativne poljoprivrede u Srbiji nastavlja se i grana uz saradnju sa savetnicima iz Instituta. Naime, pre 5 godina, na severu Bačke (selo Bajmok, kod Subotice), jedan privatni, poljoprivredni konsultant, počinje aktivno da se bavi regenerativnom poljoprivredom. Svojom „dvostrukom“ ulogom (i savetnik i poljoprivrednik), on promoviše regenerativnu poljoprivrednu praksu i pomaže poljoprivrednicima koji se njome bave. Takođe, on se bavi i edukacijom poljoprivrednika (treninzi, video snimci na YouTube-u, organizuje događaje, demonstraciju svojih polja i sl.) što dodatno pojačava njegov značaj za ovu malu zajednicu.

Na kraju, mali broj poljoprivrednika u Srbiji je počeo da se bavi regenerativnom praksom, nezavisno i od rada Instituta Tamiš i od regenerativnog savetnika-poljoprivrednika.

Do znanja o ovim praksama su uglavnom dolazili preko interneta, u inostranstvu, od drugih poljoprivrednika ili sl. Budući da je regenerativna zajednica u Srbiji mala, svi poljoprivrednici su, u manjoj ili većoj meri, na kraju povezani sa oba važna učesnika u ovom lancu, Institutom Tamiš i/ili savetnikom – poljoprivrednikom iz Bajmoka.

Motivi za prihvatanje regenerativnih poljoprivrednih praksi u većoj meri u Srbiji

01

Devastacija i opadanje kvaliteta zemljišta (humusa, organske materije), erozija

02

Klimatske promene i zavisnost proizvodnje od vremenskih prilika (npr. učestale suše poslednjih godina), promena vremenskih obrazaca (jake kiše koje se brzo smenjuju sa periodima suše)

03

Rast cena poljoprivrednog repromaterijala, fluktuacija cene goriva i nedostatak radne snage

Barijere

Društvene i psihološke barijere (prihvatanja promena od strane poljoprivrednika)

01

- Visina prinosa kao najvažnije (i jedino) merilo uspeha među poljoprivrednicima;
- Ustaljene poljoprivredne prakse koje se prenose „sa kolena na koleno“, davno usvojene i naučene (najviše) od strane članova porodice i okoline, se teško menjaju;
- Nedostatak podrške, negodovanje i neprihvatanje od strane članova porodice, okoline i drugih poljoprivrednika prilikom prelaska na regenerativne poljoprivredne prakse;
- Socijalno izrugivanje, stigmatizacija - poljoprivrednici koji se bave regenerativnom poljoprivredom se smatraju „hipicima“, izloženi su vređanju i ismevanju od strane zajednice u kojoj žive;
- Tradicionalna, velika mašinerija koja se koristi u poljoprivredi se smatra i statusnim simbolom (npr. nov moderan traktor) među poljoprivrednicima.

Barijere

Pristup znanju

02

- Slaba opšta informisanost poljoprivrednika o bilo kom nekonvencionalnom tipu proizvodnje, pa i regenerativnom;
- Nedostatak lako dostupnog, merodavnog edukativnog materijala na srpskom jeziku;
- Manjak resursa primenjenih istraživanja o prelasku sa konvencionalnog na regenerativni tip proizvodnje i nedostatak novih metoda za prenos znanja u ovoj oblasti;
- Niska vidljivost ostvarenih rezultata u primeni regenerativnih poljoprivrednih praksi – prenos praktičnih znanja i učenje iz dobrih primera;
- Nedostatak stručne praktične podrške od strane poljoprivrednih savetnika i savetodavne službe;
- Nedostatak organizovane podrške od strane naučne zajednice koja se bavi regenerativnom poljoprivredom (saradnja fakulteta sa poljoprivrednicima, kursevi na fakultetima i srednjim polj. školama).

Barijere

Ekonomске barijere

03

- Troškovi tranzicije (pad prinosa, nova mehanizacija, itd.) sa konvencionalne na regenerativnu poljoprivredu su značajni i mogu biti visoki, naročito u prvih nekoliko godina. Ukoliko se kreće od nule, ti troškovi su još i veći, jer ne postoji mogućnost zamene postojeće mehanizacije;
- Nepostojanje finansijske podrške posebne namene za primenu regenerativnih poljoprivrednih praksi kao motivacija srpskim poljoprivrednicima da ih primenjuju u većoj meri (namenske subvencije, bespovratni krediti i sl.). Ovakva podrška je naročito važna tokom prvih godina prelaska na regenerativnu praksu.

Barijere

Tržišne barijere

04

- Regenerativni proizvod ima istu vrednost kao i konvencionalni na srpskom tržištu;
- Privreda, a ni ostali članovi poljoprivrednog lanca vrednosti (ne računajući usamljene slučajeve), ne prepoznaju regenerativne prakse kao takve i one nemaju veću tržišnu vrednost;
- Ponuda adekvatne mehanizacije i repromaterijala potrebnih za regenerativnu poljoprivredu nije dostupna za različite poljoprivredne profile (velika i mala gazdinstva imaju različite potrebe: npr. sejačica za 4 reda i ona koja pokriva 6 redova kukuruza).

Barijere

Institucionalne barijere

05

- Ministarstvo ne definiše pojam regenerativne poljoprivrede, što predstavlja prvi uslov za bilo kakvu podršku;

- Nedostatak sistemskog pristupa, podrške i saradnje svih institucija (ministarstvo, fakulteti, savetodavna služba, industrija i privreda);

- Administrativne barijere (npr. komplikacija oko uvoza gotovih mešavina za pokrovne useve koje ne prepoznaje carina).

ZAKLJUČAK ISTRAŽIVANJA

Istraživanje dovodi do zaključka da je regenerativna poljoprivreda u Srbiji izložena kompleksnoj problematici i različitim barijerama koje se prepliću u svom rešavanju. Nijedan učesnik u lancu nije u mogućnosti da sam otkloni barijere i na taj način reši probleme.

Rešavanje tako kompleksnih problema zahteva sistematski pristup svih učesnika u lancu poljoprivrede u Srbiji.

Kako bismo to ostvarili potrebno je formirati sistem koji će se baviti ovom problematikom kroz sveobuhvatni pristup. Dakle, neophodno je razviti mrežu učesnika različitih profila

koji će zajedno pristupiti svim barijerama, delujući istovremeno ka različitim delovima problema. Iz zajedničke akcije učesnika u otklanjanju barijera, proizilaze i različiti benefiti za ceo poljoprivredni sektor i našu zemlju: nove poslovne prilike, zaštita životne sredine, stabilnija ekonomija, razvoj istraživanja i nauke itd.

Na kraju, dolazimo i do zaključka da jedno od mogućih rešenja predstavlja formiranje Saveza za regenerativnu poljoprivredu Srbije koji bi, svojim postojanjem i aktivnošću, pomogao da se rešavanju problema i prevazilaženju barijera pristupi na sistematski i celovit način.